

מראי מקומות - מועד קטן

ט:

שג"כ כ' על דרך זה, וביאר כל המעשה של הגמ' שכולם היו מתאמצים לעשות כבוד זה בזה, ע"ש.

ה. דביתהו דר' חסדא מקשטא באנפי כלתה
פרש"י, שהיתה כ"כ זקינה שהיתה לה כלה, שהיא אשת בנה. ותמה היעב"ץ (בהג' וחי' בש"ס וגשל), מה זה הוכחה על זקנותה, וכי לא אפשר להיות לה כלה אף בהיותה בת שלשים, ביחוד באותן דורות שהיו משיאין אותן בקטנותן, וע"ש מש"כ בזה (וחסר תיבות שם בתי'). וע' ברש"ש שכ' להק' עוד, דהא ר' חסדא נשא בגיל ט"ז, כדאי' בקידושין (כט:), ויכול להיות דלשנה נולד בן, ומסתמא היתה אשתו ג"כ בערך שניו. וע"ש שתי' ע"פ מה שנתקשה לו בדברי הרשב"ם בב"ב (קמא), דכ' דר' חסדא לא נתקיימו לו בנים. ופי' הרש"ש, דאף דודאי הי' לו בנים, וכדאי' בתוס' שם, אבל י"ל דבילדותו לא נתקיימו לו בנים, ורק בזקנותו, וא"כ י"ל דשפיר הוכיח רש"י שהיתה זקנה אם היתה לה כלה, דהא לא הי"ל לר' חסדא בנים כלל עד זקנותו.

ה. הנח להל' מועד דכולהו מיצר עכשיו ושמוח לאחר זמן
הק' העבודת עבודה (ע"ז, השמטות לדף ו'), אדרבה, משום הכי קשיא טפי, כיון דכל הלכות מועד הוי מיצר עכשיו ושמוח לאחר זמן, א"כ מוכח דאף שמחה כזאת נחשבת שמחה, וא"כ למה כאן לא נחשב שמחה. וביאר דהמקשן סבר דבמועד לא הותר לעשות רק מה דהוי שמחה עכשיו, וכל שאין לו שמחה מיד אין היתר לעשותו בחוה"מ. וא"כ, אם הותר לסוד בחוה"מ, ע"כ היינו משום דכיון דידוע לה שתהי' לה שמחה אחר זמן, א"כ שמחה היא גם עכשיו, וסגי בזה להתירו במועד. וא"כ, שפיר הק' הגמ' דה"ה דצריך להיות אסור קודם יום אידם, דאף דתהי' השמחה לאחר יום אידם, מ"מ הרי כיון דידוע שתהי' לו שמחה, הרי שמח גם עכשיו, וממילא צריך להיות אסור. וע"ז תי' הגמ' דבאמת אין השמחה אלא בשעת מעשה, ומה שמותר במועד הוא משום דכיון שתהי' השמחה במועד, ממילא מותר לו לעשותו אף עכשיו, דכל הל' מועד כן הוא, דאע"ג דאין שמחה עכשיו, כיון שתהי' לו שמחה במועד, מותר לעשותו במועד. משא"כ לענין ע"ז, הרי לא יהי' לא שום שמחה עד לאחר אידם, וא"כ אין מקום לאסור.

אולם ע' בתוס' רי"ד כאן דכ' דאין לפרש דמה שהוא שמח לאחר זמן, היינו לאחר יום אידם, דא"כ ודאי יהי' מותר בכה"ג. ולכן פי' דודאי לאחר זמן הכי פירושו, אע"פ שבשעת הפרעון מיצה, לאחר שעה כשילך לביתו הוא שמח בתוך יום אידו, ואזיל ומודה, ור' יהודה סובר דכיון דבשעת המעשה שפרעו מיצר, לא אזלי' בתר שמחה דלאחר שעה.

א. כאן במצוה שא"א לעשותה ע"י אחרים

ע' בשו"ת רדב"ז (ד', י"ג), דכ' לחקור במי שנמצא בבית האסורים, ויכול לצאת לחירות ליום א' בלבד, ויהי' יכול לקיים כל המצוות באותו יום, איזה יום יבחר, האם יבחר יוה"כ, סוכות, פסח, וכו'. והשיב הרדב"ז דצריך לצאת היום, דמצוה הבאה לידך אל תחמיצנה. וע' בחכם צבי (סי' ק"ו) שהאריך בדברי הרדב"ז, והביא רא' לדבריו מסוגיין, דלכאנ' מבואר דמי שיש לפניו מצוה שא"א לעשותה ע"י אחרים, אין עליו לפלס דרכיו לעשות מצוה יותר גדולה במקומו, אלא עליו לעשות המצוה הקטנה שבאה לידו עכשיו.

ב. יקרה היא מפנינים וכו', כאן במצוה שאפשר לעשותה ע"י אחרים, וכו'

כ' המאירי, "ואע"פ שהעוסק במצוה פטור מן המצוה, לא נאמר כן בתלמוד תורה, והואיל ועיקרה לידיעת קיום שאר מצוות, מבטלין אותה בשביל כל מצוה שא"א לקיימה ע"י אחרים". אולם ע' ברמב"ם (אישות טו, ב), דכ' "ואם הי' עוסק בתורה וטרוד בה, והי' מתיירא מלישא כדי שלא יטרח במוזנות ויבטל מן התורה, הרי זה מותר להתאחז, שהעוסק במצוה פטור מן המצוה, וכ"ש בתלמוד תורה. וזה לכאנ' תמוה מהגמ' כאן, שהרי מצות נישואין היא מצוה שא"א לעשותה ע"י אחרים, ומ"מ פסק הרמב"ם דאין לבטל ת"ת לישא אשה. ועוד, הרי הרמב"ם עצמו (ת"ת ג, ד) הביא דברי הגמ' כאן לדינא. וע' בקובץ שעורים (ח"ב, סי' י"ט), שהבין בדעת הרמב"ם שיש לחלק בין "איחור מצוה" ובין "דיחוי מצוה", דס"ל להרמב"ם דשפיר יכול לאחר מצוה, אף שא"א לעשותה ע"י אחרים, כדי שלא להתבטל מת"ת, ורק אינו יכול לבטלה לגמרי.

וע"ע בפחד יצחק (שבועות, מאמר מ') שדייק ממש"כ הרמב"ם בהל' ת"ת הנ"ל, דמצוה שא"א לעשותה ע"י אחרים, עושה המצוה "ויחזור לתלמודו", ולכאנ' דברים מיותרים הם, דודאי הוא צריך לחזור לתלמודו. וחדש שם דתנאי הוא בדין זה דמצוה שא"א לעשותה ע"י אחרים מבטלים תורה לעשותה, זהו רק אם יכול לחזור לתלמודו כמו שהי' לומד מעיקרא, אבל אם ע"י קיום המצוה לא יהי' יכול לחזור לתלמודו באופן שהי' לומד מעיקרא, בזה לא אמרי' דמבטלין ת"ת לקיום המצוה. ולכן כ' דכיון דע"י נישואין יש לחוש שלא יהי' יכול לחזור לתלמודו בזה האופן כמו מעיקרא, א"כ בזה אין מבטלין ת"ת, ע"ש באריכות.

ג. יהא רעוא דתזרע ולא תחצד

ק', למה לא בירכו בלשון שיהי' יכול להבין בקל. וכ' המהרש"א די"ל דעשו כן לחדודי, לדעת אם יהי' יכול להבין כוונתם. א"נ, משום שהיו רוצים שיבוא לאביו ויפרשו לו כוונתם לברכה, ותחול עליו הברכה גם מאביו. וע"ע בשו"ת בנין ציון (ב', ע')